

Міністерство освіти і науки України
Харківська національна академія міського господарства

В. П. Дубинський, В. О. Хесін, М. Л. Мухортов, О. С. Шушлякова,
Р. В. Амельченко

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання курсового проекту
«Місто на 100 тисяч мешканців»

з дисципліни

«АРХІТЕКТУРНЕ ПРОЕКТУВАННЯ»

(VII семестр)

(для студентів 4 курсу
професійного напрямку 1201(6.060102) «Архітектура»)

ХАРКІВ ХНАМГ 2009

Методичні вказівки до курсового проекту «Місто на 100 тисяч мешканців» з навчальної дисципліни «Архітектурне проектування» (VII семестр) (для студентів 4 курсу професійного напрямку 1201(6.060102) «Архітектура») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: В. П. Дубинський, В. О. Хесін, М. Л. Мухортов та ін. – Х.: ХНАМГ, 2009 - 31 с.

Укладачі: канд. арх., доцент В. П. Дубинський,
доцент В. О. Хесін,
ст. викл. М. Л. Мухортов,
канд. арх., доцент О. С. Шушлякова,
ст. викл. Р. В. Амелеченко

Рецензент: докт. арх., проф. Н. Я. Крижановська

Рекомендовано кафедрою Архітектурного і ландшафтного проектування
Протокол №3 від «20» жовтня 2009 р.

Зміст

1.	Мета й організація виконання курсового проекту	2
2.	Вихідні дані	3
3.	Послідовність виконання й обсяг курсового проекту	4
	Основні етапи виконання проекту:	4
	Особливості виконання комплексного аналізу ландшафтних та містобудівних факторів відносно території урбаністичного освоєння	5
	Послідовність виконання генерального плану:	6
	Особливості й послідовність вирішення комплексу загальноміського центру	7
	Послідовність виконання проект загальноміського центру:	7
	Особливості вирішення природного комплексу міських територій (ПКМТ)	8
4.	Графічний склад курсового проекту	9
	Техніко-економічні показники (ТЕП)	10
	Схема комплексної оцінки території освоєння	10
	Деталізована схема генерального плану міста	11
	На деталізованому генеральному плані повинно бути чітко визначено:	11
	Схема планувальної й просторової композиції	12
	Схема функціонального зонування	12
	Схема транспортного та культурно-побутового обслуговування	13
5.	Додатки	14
	Додаток 1 Попередній (за укрупненими показниками) баланс території міста Орієнтовні розміри елементів території міста на 100 тис. мешканців (га)	14
	Додаток 2 Проектний баланс території міста	15
	Додаток 3 Рекомендований перелік зон та будівель ядра громадського центру міста	16
	Додаток 4 Поперечні профілі міських магістралей, вулиць та проїздів	18
	Додаток 5 Диференціація природного ландшафту за естетичними ознаками (На прикладі ситуації м. Харкова)	19
	Додаток 6 Рекомендовані варіанти оптимального вирішення архітектурно-планувальної структури міста (2, 3, 4 житлових райони)	20
	Додаток 7 Рекомендовані варіанти оптимального вирішення транспортного планувального каркасу міста	21
	Додаток 8 Рекомендовані варіанти оптимального розміщення ядра загальноміського центру у складі планувальної структури міста	22
	Додаток 9 Приклади композиційного подання комплексу архітектурної графіки проекту «Місто на 100 тис. мешканців»	23
	Рекомендована література:	28

Вступ

Останніми роками спостерігається повернення актуальності масштабних містобудівних розробок в загальному обсязі реальної архітектурно-містобудівної проектно-дослідницької діяльності, що обслуговує потужну архітектурно-будівельну сферу. На зміну хаотичним «точковим» втручанням у міську структуру знов надходить комплексний підхід до вирішення містобудівних завдань та проблем. Подані тенденції підтверджують необхідність формування у студентів архітектурного напрямку чітких уявлень про місто як складне ціле та навичок щодо органічного й збалансованого формування нових міських структур відносно історично сформованого ядра.

Подані методичні вказівки й завдання присвячено одній з головних тем навчальної професійної спеціалізації у підготуванні студентів напрямку «Архітектура», що розвивається кафедрою Архітектурного й ландшафтного проектування в ХНАМГ: **комплексній проектно-дослідницькій тематиці «Місто»**. Після проекту селища міського типу на 4-6 тис. мешканців (5 семестр) виконується проект міста на 100 тис. мешканців. За обсягом населення й території проект на порядок перевершує перший містобудівний об'єкт й експонує студентові принципово новий за складністю містобудівний комплекс.

Навчальний процес, пов'язаний з містобудівною тематикою, розгорнуто у 5-8 семестрах (III, IV курси); робота студентів складається з практичної аудиторної, індивідуальної аудиторної та позааудиторної роботи й самостійної позааудиторної роботи, у підсумку якої студенти повинні отримати основи практичних знань зі сфери сучасної архітектурної урбаністики й навички практичної роботи з цільової проектно-дослідницької роботи, практичного створення моделей архітектурних міських планувально-просторових структур, - комплексних містобудівних утворень середнього обсягу - за площею території й кількістю населення.

Подані комплексні методичні вказівки є принципово відкритою до тематичного доповнення організаційною формою супроводу навчального процесу. Передбачається періодично доповнювати комплекс метод вказівок новою, модернізованою тематикою, що відбиватиме подальший розвиток урбаністичної думки та зміни потреб реальної архітектурно-містобудівної проектно-дослідницької сфери.

Сучасне місто є складним (комплексним) – урбанізованим - утворенням, що поєднує цілу низку факторів, які сприяють його існуванню й розвитку: природно-екологічні, демографічні, інженерно-технологічні, соціально-функціональні й, нарешті, архітектурно-естетичні. Усі вони поєднуються під час створення курсового проекту міста.

1. Мета й організація виконання курсового проекту

Основною метою навчальної роботи у базовій дисципліні «Архітектурне проектування» (7 семестр) є закріплення в студентів отриманих практичних знань та створення навичок змістовної проектно-дослідницької роботи з містобудівними об'єктами середнього за площею території й кількістю мешканців обсягу. Темою індивідуальної й колективної практичної й

самостійної проектно-дослідницької роботи, запропонованої студентам архітектурного напрямку у 7 семестрі, є курсовий проект «Місто на 100 тисяч мешканців.»

Робота над курсовим проектом відбувається паралельно практичним заняттям й спирається безпосередньо на їх підсумки (див. відповідні МВ з виконання практичної роботи за дисципліною «Архітектурне проектування»). Студенти під час виконання курсового проекту створюють елементи змістовної містобудівної графіки, що супроводжують процес комплексного містобудівного проектування. Практичній і проектній роботі передуює самостійна ознайомча й пошуково-дослідницька робота зі складання розділів реферату за темою курсового проекту (див. відповідні МВ з самостійної роботи над дисципліною «Архітектурне проектування»).

2. Вихідні дані

До розробки пропонується основний й найбільш поширений тип урбаністичного утворення

- нове промислове місто, або,
- за узгодженням з викладачем-керівником проекту,
- курортне місто.

Для початку роботи з курсового проекту студент повинен отримати:

- геотопографічну підоснову реального ландшафту з перетином горизонталей у 10 метрів - М 1:50000 (за геотопографічною основою керівником проекту робляться відповідні рекомендації щодо розміщення міста й трасування зовнішніх транспортних зв'язків);
- схему морфологічної побудови ландшафту - М 1:100000;
- вихідні природно-кліматичні дані з «розою вітрів» (складеної для Харкова й Харківської області);
- натурні замальовки або фотофіксація території містобудівного освоєння.

В процесі роботи над курсовим проектом безпосередніми вихідними даними до виконання його наступних послідовних етапів стають обговорені, допрацьовані й затверджені клаузури й ескізи з попереднього розділу практичної роботи (див. МВ з практичної роботи), - з відповідними уточненнями, зробленими за підсумками колективних обговорень змісту пропонованих урбаністичних моделей. Крім того, вихідні дані для курсового проекту накопичуються у реферативній самостійній роботі, - мірою виконання розрахунків з балансу території, опису природно-кліматичних особливостей території освоєння тощо.

3. Послідовність виконання й обсяг курсового проекту

Зміст	Кількість годин		
Модуль 7. Проект комплексу малого або середнього міста		КП 20	
ЗМ 7.1. Проект міста на 100 тис. мешканців.			
7.1.1. Аналіз ландшафтних та містобудівних факторів проектування .			
7.1.2. Композиційно-планувальна й функціональна організація міста на 100 тис. мешканців.			
7.1.3. Створення планувально-просторового каркасу міста.			
Виконання схем комплексного оцінювання території міського освоєння та головних міських інфраструктур			
Виконання генплану міста			
ЗМ 7.2. Виконання схем планувально-просторової організації центру міста			
7.2.1. Композиційно-планувальна й функціональна організація центру міста.			
7.2.2. Об'ємно-просторова організація ядра загальноміського центру.			
Виконання генплану, схем і просторової візуалізації центру міста			

Основні етапи виконання проекту:

- Уточнення завдання й ознайомлення з вихідними даними.
- Складання комплексного реферату. (Див. МВ до самостійної роботи).
- Виконання комплексного аналізу ландшафтних та містобудівних факторів території урбаністичного освоєння зі створенням відповідних моделей-схем.

- Виконання й затвердження ескізу генерального плану міста на основі порівняння варіантів побудови його структури й вибору оптимального.
- Виконання ескізів просторово-планувальної організації центру міста.
- Виконання ескізів об'ємно-просторової організації ядра міського центру.
- Підсумкове графічне оформлення проекту.
- Підготування пояснювальної записки (див. МВ до самостійної роботи).
- Захист проектного вирішення перед кафедральною комісією.

Підчас виконання курсового проекту, - відповідно кожному його етапові, - студенти беруть участь у певному обсязі практичних занять і виконують індивідуальну самостійну роботу (див. відповідні МВ), у підсумку яких створюється проектно-дослідницька графічна модель міста, яка стає предметом фінального обговорення й колективної дискусії, - з захистом комплексного модельно-урбаністичного вирішення міста.

Особливості виконання комплексного аналізу ландшафтних та містобудівних факторів відносно території урбаністичного освоєння

Одним з завдань курсового проектування є одержання знань і практичних навичок з комплексного оцінювання території архітектурно-містобудівного освоєння.

Оцінювання території містобудівного освоєння здійснюється за візуально-морфологічними якостями ландшафту, з урахуванням природно-кліматичних умов території (Схід або Південь України).

Необхідно врахувати наступні фактори:

- Побудову (структуру) ландшафту території освоєння (за унікальними й типовими його візуальними й морфологічними якостями й властивостями, - з визначенням:
 - головних водорозділів і тальвегів,
 - ландшафтних осей і вузлів першого й другого порядку та їх комплексів;
 - фронтів панорамного сприйняття;
 - меж візуальних басейнів;
 - меж панівних (домінуючих) ділянок рельєфу;
 - меж ділянок рельєфу, диференційованих за оптимальними для можливого розміщення головних елементів сельбищної й позасельбищної території ухилами (до 2-3% - для розміщення промислових, складських і комунальних територій і територій зовнішнього транспорту; від 2-3 до 5-10% - для розміщення сельбищних територій);
 - меж ділянок рельєфу з понаднормативними ухилами (більш як 15-20%), обмежено придатними для містобудівного освоєння;
 - меж ділянок непридатних для освоєння, - з позначенням характеру планувальних обмежень (понаднормативні ухили,

позаоптимальна орієнтація неінсольованих схилів, ділянок пересіченої й порушеної ерозією місцевості.

- Температурний й вітровий режим - за складеною для поданої території “розою вітрів”, - з позначенням меж територій з оптимальним температурним режимом (оптимально інсольовні схили зі східною, південною й західною орієнтацією).
- Гідрологічний режим території освоєння, - з визначенням річкових та озерних левад, територій можливого підтоплення й зон водоохоронного режиму (в обсязі до 200 м. від обрізу води).

На основі детального аналізу поданих факторів складається підсумкова схема комплексного оцінювання території освоєння з двома визначеними певними умовними позначками графічними моделями:

- візуальних взаємозв’язків ландшафту освоєння;
- планувальних преференцій та обмежень території освоєння;
- особливості й послідовність укладання генерального плану міста.

Головним графічним змістом курсового проектування за темою «**Місто на 100 тисяч жителів**» є складання схеми комплексного архітектурно-містобудівного генплану міста, з подальшою розробкою його центру.

Генеральний план укладається на основі комплексного аналізу території містобудівного освоєння (див. МВ до практичних занять).

Послідовність виконання генерального плану:

Після визначення місця розташування міста в обранім ландшафті й виконання комплексного аналізу території освоєння необхідно визначитися щодо можливого розміщення головних функціонально-планувальних елементів міста, - сільбищного й позасільбищного комплексів (перед усім, - промислового району й споруд зовнішнього транспорту).

Промисловий район розташовується відносно сільбищних територій з підвітряної сторони, - з урахування форми «рози вітрів» й нормативних санітарно-захисних розривів (поданим завданням негативний екологічний вплив підприємств промислової зони на міську територію обмежується таким чином, що глибина санітарно-захисної зони не перевищуватиме 300 м).

Після принципового визначення взаємного розташування сільбищної та промислової зон міста переходять до наступного кроку:

- визначення оптимальної структури сільбищної зони (за кількістю й взаємним розташуванням житлових районів);
- принципового вирішення планувально-просторового каркасу міста – мережі загальноміських магістралей та центрів (див. МВ до практичних завдань).

Рекомендованою оптимальною планувальною структурою сільбищної території міста, кількість населення якого міститься в межах 90-120тис., є 2 – 4

житлових райони (найбільш придатною є структура з трьох або чотирьох житлових районів, з розрахунку площі території кожного у 250-350 га).

Планувально-просторовий транспортний каркас міста рекомендовано будувати на основі оптимального планувального модулю («кроку») міжмагістральних територій (1000-1200 м між осями загальноміських магістралей) та найпростішими схемами побудови транспортного каркасу, - начерку загальноміських магістралей, - за схемами «кільце – петля» «подвійна петля» («вісімка»), «кільце-діаметри». Побудова планувально-просторового каркасу визначатиме й комплекс обслуговування.

Подальшою дією є деталізація оптимізованої принципової архітектурно-планувальної структури міста:

- визначення комплексної структури кожного житлового району з кількісним та архітектурно-планувальним складом житлових кварталів,
- принципове вирішення комплексу транспортного й культурно-побутового обслуговування.

Оптимальною рекомендованою структурою житлового району є планувальна побудова його з 10-15 укрупнених кварталів (з розрахунку площі території кожного у 20-30 га).

Підчас планувальної побудови житлових районів слід враховувати нормативні параметри транспортної мережі міста: ширина загальноміських магістралей в осях червоних ліній повинна скласти 80м, загальнорайонних вулиць і магістралей – 40-50м.

Після визначення принципової структури сельбищної зони проводиться й визначення архітектурної структури загальноміського й районних центрів.

Рекомендованою є фокусна структура обслуговування, суміщена з транспортною мережею. Фокуси обслуговування й районні центри плануються у головних вузлах транспортної мережі, - біля перетинів-перехресть загальноміських магістралей. Рекомендований планувальний «крок» фокусів обслуговування – 800-1000 м збігається з «кроком» зупинок громадського транспорту.

Особливості й послідовність вирішення комплексу загальноміського центру

Головним змістом курсового проектування підчас завершення комплексного проекту «Місто» є деталізація комплексу загальноміського центру. Вона виконується також у складі практичних занять і самостійної роботи (див. МВ до практичних занять і самостійної роботи).

Послідовність виконання проект загальноміського центру:

Перед усім, необхідно визначитися з побудовою комплексу центрального простору міста, - як поєднуючого у планувально-просторовій композиції й позначити його межі. Межі центрального району задаються як конфігурацією ландшафтних домінант (річкових левад та акваторій), так і фронтів панорамного сприйняття з житлової забудови прилеглих до центру планувальних районів міста.

Після завершення комплексного оцінювання центрального простору необхідно зробити архітектурно-планувальне концептуальне визначення з розміщенням головних зон загальноміського центру (чи залишаться вони в планувальному складі одного з районів міста, чи укладаються на стику двох міських районів; чи матимуть вони компактне планувальне розташування, чи – розгорнуто-лінійне, або ж – кількафокусне).

Наступним кроком є визначення функціонально-просторової структури центру міста (яким чином розміщено унікальні – «ядерні» - зони центру, яка схема дисперсної організації ділової, торговельної й побутової зон загальноміського центру).

Головним етапом у створенні архітектурної концепції загальноміського центру є визначення організації його унікальної частини, - ядра центру. Студентові надається можливість самостійно визначитись щодо функціонального складу міського ядра, а головним змістом завершальної стадії роботи з виконання проекту центру є деталізована композиція ядра центру.

На цій стадії визначається форма унікальних міських громадських просторів та їх просторове наповнення: майдан (або система майданів), еспланади, багаторівневі функціональні структури, штучні рельєфи та ландшафти.

Завершальним етапом деталізованого концептуального формування загальноміського центру є визначення пластики його планувально-просторових домінант.

Особливості вирішення природного комплексу міських територій (ПКМТ)

Генеральний план міста може набрати завершеного вигляду за умови доповнення його природним комплексом територій. До його складу входять наступні території:

- рекреаційні (спеціалізовані парки, - спортивний, лісопарк, культури й відпочинку, гідропарк, лугопарк; районні парки й лісопарки),
- охоронювані природні,
- буферні (захисні) й
- формування середовища.

Усі ці території складають важливу інфраструктуру міста, що забезпечує екологічну рівновагу його середовища й необхідні функції рекреації.

На генплані позначається кожна з зазначених територій:

Рекреаційні території рекомендовано планувати у вигляді безперервного ланцюга, суміжного з природними акваторіями. Лісопарк рекомендовано не розчленовувати на кілька частин, а спланувати його єдиним масивом (з урахуванням вітрового й водного режиму, - вище за течією від міста).

Охоронювані природні території (пам'ятки природи) визначаються в разі їх наявності на території освоєння.

Буферні (захисні) території повинні бути чітко позначені на стиках промислового району й сельбищної зони, сельбищної зони й зони споруд зовнішнього транспорту, складської й сельбищної.

Території формування середовища позначаються у кожному кварталі житлових районів, на територіях центрів обслуговування, вздовж набережних, бульварів, скверів та еспланад. Ці території складають напіврегулярну планувальну структуру, що насичена відповідними архітектурно-ландшафтними спорудами й будівлями.

4. Графічний склад курсового проекту

відповідає послідовності виконання практичної роботи й у підсумку надає можливість сформулювати експозицію цілісної проектно-дослідницької моделі міста.

Підсумковий графічний склад курсового проекту повинен являти собою яскравий графічний вираз комплексної моделі міста, складеної кожним студентом на основі практичної й самостійної роботи, що відбиває певні особисті уявлення й навички.

Комплекс графіки, згрупований на чотирьох аркушах формату А1, експонується у вигляді виставки – цілісної графічної експозиції (водночас з роботами інших студентів) і послуговує основою ілюстративного матеріалу у підсумковому захисті. Ілюстративний ряд повинен доповнюватися рефератом та пояснювальною запискою (див. МВ до самостійної роботи).

1. Деталізована схема генерального плану міста (з експлікацією, балансом територій і головними ТЕП), М 1:10 000
2. Пояснювальні схеми до генплану міста, М 1:20 000:
 - комплексної оцінки території освоєння;
 - функціонального зонування;
 - транспортного та культурно-побутового обслуговування;
 - планувальної та просторової композиції.
3. Панорама міста з експозицією його просторової структури на тлі природного ландшафту (або комп'ютерна просторова візуалізація).
4. Схема структурної побудови центрального простору міста, М 1:5 000
5. Генплан загальноміського центру, М 1:2 000
6. Схеми структурної організації центру міста, М 1:5 000:
 - функціонального зонування;
 - транспортного обслуговування й пішохідних зв'язків;
 - планувальної й просторової композиції
7. Деталізований фрагмент планування центру, М 1:1 000
8. Панорама центру у складі міської забудови
9. Перспективні замальовки або комп'ютерні візуалізації центру з найбільш характерних пунктів візуального сприйняття.
10. Баланс території міста (за нормативною формою, див. Додаток), в тому числі – територій першочергової забудови, розрахункового строку та перспективної забудови.

Техніко-економічні показники (ТЕП)

- - середньої щільності населення (мешк./га);
- - середньої щільності житлового фонду (тис. кв. м/га)
- - довжини загальноміських магістралей;
- - щільності магістралей (км / кв.км).

Схема комплексної оцінки території освоєння

повинна містити наступні елементи аналітики природного ландшафту, які слід зафіксувати відповідними умовними позначками:

- елементи морфології природного ландшафту, диференційовані за ієрархією унікальних ландшафтних особливостей:
- плато з позначенням пануючих висотних ділянок;
- левади (зорові басейни)
- осі головних природних домінант;
- осі водорозділів і тальвегів;
- вузли природного ландшафту, диференційовані за ієрархією ландшафтних зв'язків:
- головні ландшафтні вузли (вузли першого порядку), утворені на перетинах домінантних ландшафтних осей першого порядку; необхідно позначувати напрями переважного просторового розкриття кожного з вузлів;
- вузли другого порядку (локальні, підпорядковані головним ландшафтним вузлам й утворені на перетині ландшафтних осей другого порядку); необхідно позначувати напрями переважного просторового розкриття кожного з вузлів;
- комплекси ландшафтних вузлів (з позначенням їх просторових взаємозв'язків);
- фронти панорамного сприйняття ландшафту з напрями зорового розкриття;
- характерні пункти зорового сприйняття ландшафту у секторах оптимального зорового сприйняття (у секторі 42°);
- основні елементи природного ландшафту (території), придатні для урбаністичного використання, - диференційовані за напрями та значеннями нормативних ухилів й природно-екологічними характеристиками; необхідно позначити межі територій, оптимальних для розміщення головних функціональних зон:
- межі територій, оптимальних для основного урбаністичного використання (розміщення сільбищних, промислових зон, зон зовнішнього транспорту тощо)
- межі територій обмеженого планувального використання (території можливого підтоплювання, території, вразливі щодо антропогенного впливу на екологію тощо);
- межі територій, урбаністичне використання яких виключається за нормативними показниками (території з наднормативними ухилами,

екологічно й ландшафтно зруйновані й порушені території, природоохоронні території).

Головним графічним змістом схеми є експозиція території оптимального розміщення головних частин (зон) міста.

Деталізована схема генерального плану міста

є головним підсумковим графічним елементом індивідуальної роботи, що повинен відтворити головні особливості створеної студентом комплексної архітектурно-урбаністичної моделі. Генплан міста повинен чітко графічно експонувати місто в природному ландшафті, що обраний студентом для містобудівного освоєння і, перш за все, - планувальну структуру сельбищної зони, диференційованої за індивідуальним задумом на певну кількість житлових районів (звичайно 2-4).

Генплан повинен містити й позасельбищні зони: промислову, комунально-складську, зовнішнього транспорту, рекреаційну та інші у відповідності з розрахунковим балансом міської території.

Побудова генплану та його графічне оформлення повинні дозволяти чітко прочитувати планувально-композиційну структуру міста у комплексі усіх його зон (планувальних елементів) та міських зв'язків (перш за все, - загальноміських магістралей, районних магістралей, бульварів, тощо).

На деталізованому генеральному плані повинно бути чітко визначено:

- межі міста, у яких розраховувалися головні ТЕП;
- головні архітектурні структурні складові міста: житлові райони, центри й фокуси обслуговування (з позначенням площ відповідних територій);
- промислові райони,
- території комунального комплексу міста;
- території комплексу зовнішніх транспортних зв'язків (вокзали, пасажирські й товарні станції),
- території природного комплексу міста (рекреаційні території, - парки, гідропарки, луко- й лісопарки, природні охоронювані території, санітарно-захисні (буферні) території, території середовищного формування, - такі, що утворюють архітектурно-ландшафтне середовище у кожній функціональній території міста);
території перспективного міського розвитку;
- житлові райони повинні бути чітко поділені на позначені нумерацією квартали й містити показники площі території кожного кварталу (га) й території житлового району в цілому (га); слід також позначити території першої черги містобудівного освоєння й території забудови розрахункового періоду.

Схема генплану виконується в масштабі 1:10 000

Схема планувальної й просторової композиції

повинна зафіксувати відповідними умовними позначками наступні елементи і зв'язки, передбачені певним композиційним рішенням: головні (унікальні) елементи природного ландшафту (їх осі, вузли, фронти панорамного сприйняття тощо):

- головні (містоутворюючі) й другорядні (підпорядковані) композиційні осі загальноміських та районних магістралей, пішохідних еспланад, бульварів, майданів тощо, - з позначенням напрямів зорового розкриття;
- композиційні вузли і комплекси вузлів міського середовища (головні й підпорядковані в композиційній ієрархії; слід також у складі вузлів виділити простори головних міських майданів); до структурного складу композиційних вузлів проектного штучного міського середовища слід додати вузли природного середовища, чий простір використаний й доповнений під час створення міської композиції;
- фронти панорамного сприйняття забудови з позначенням напрямів зорового сприйняття;
- композиційні домінанти (висотні, пластичні та ландшафтні); слід також диференціювати домінанти за їх місцем і значенням у композиційній ієрархії міста: головні (ключові) домінанти загальноміського центру, промислових районів, споруд зовнішнього транспорту (зокрема, - передвокзальних майданів), підпорядковані (локальні) домінанти центрів житлових районів, домінанти житлової забудови; ландшафтні домінанти;
- характерні (ключові) пункти зорового сприйняття, що позначають унікальні особливості створюваного міського простору;
- Головним графічним змістом схеми є наочне відтворення принципово особливих й унікальних рис спроектованого міста.

Схема функціонального зонування

повинна містити у відповідних умовних позначках особливості взаємного розміщення й конфігурацію усіх планувальних зон міста:

- промислової й складської;
- зовнішнього транспорту;
- розміщення об'єктів комунального господарства;
- міських центрів: головних зон системи загальноміського центру, з диференціацією головних його зон, районних, спортивного, ділового, навчального, медичного);
- загальноміських і районних магістралей;
- житлових утворень (кварталів), з виділенням територій (зон) першочергової, розрахункової та перспективної забудови;
- ландшафтних, - територій природного комплексу міста (загальноміського парку, спортивного парку, гідропарку й лугопарку, парків житлових районів, лісопарку, розсадників зелених насаджень,

буферних зелених масивів, бульварів, скверів, набережних, еспланад тощо);

- кладовища;
- комплексів водозабору, каналізації та утилізації відходів;

Головним графічним змістом схеми повинна бути експозиція оптимального взаємного розташування основних зон у планувальному комплексі міста. На схемі необхідно позначити розу вітрів.

Схема транспортного та культурно-побутового обслуговування повинна містити, у відповідних умовних позначках, на фоні планування міста елементи основних обслуговуючих мереж, пов'язаних з планувальною організацією міста:

- мережу загальноміських та районних магістралей, а також житлових вулиць (проїздів);
- мережу зупинок маршрутів загальноміського транспорту з позначенням зон і радіусів пішохідної доступності;
- конфігурації головних маршрутів міського громадського транспорту (3-4 маршрути) з позначеннями маршрутних та кінцевих пунктів (зупинок) і радіусів оптимальної транспортної доступності прилеглих міських територій;
- мережу центрів (фокусів) обслуговування, що визначає обрану систему КБО;
- радіуси максимальної й оптимальної пішохідної доступності центрів (фокусів обслуговування) житлових районів;

Головним графічним змістом схеми є наочна демонстрація надання усім мешканцям міста умов оптимального користування міськими мережами громадського обслуговування.

Для графічного виконання схем рекомендовано використовувати зменшені й спрощені зображення генплану міста з позначенням його головних планувальних елементів та їх меж. (Орієнтація схем в експозиції повинна співпадати з орієнтацією генплану).

Схеми виконуються в масштабі 1:20 000.

5. Додатки:

Додаток 1. Попередній (за укрупненими показниками) баланс території міста Орієнтовні розміри елементів території міста на 100 тис. мешканців (га)

Назва території	Площа, га
Сельбищна територія	700-1000
Територія промислових підприємств (промзона)	200-250
Складські території	50
Території споруд зовнішнього транспорту (залізничного, автомобільного, водного й повітряного)	35-50
Лісопарки, лукопарки, гідропарки	500
Території підприємств з переробки сміття	5
Кладовища (цвинтарі)	10
Території споруд водопостачання	5
Території споруд водоочищення	5
Інші (резервні) території	100
Разом	1700-2000

Примітки:

1 гектар (га) дорівнює 10 000 м²

Додаток 2. Проектний баланс території міста

Елементи територій	Перша черга			Розрахунковий період		
	га	%	м ² / мешк.	га	%	м ² / мешк
А. Сельбищна територія, в тому числі						
1. Квартали						
2. Ділянки громадських закладів і установ позаквартального розташування						
3. Зелені насадження позаквартального розташування						
4. Вулиці, площі, шляхи, проїзди, наземні автостоянки						
5. Інші території						
Разом		100			100	
Б. Позасельбищна територія						
1. Промислова						
2. Зовнішнього транспорту						
3. Складська						
4. Навчального центру						
5. Медичного центру						
6. Лісопарк						
7. Інші території						
Разом		100			100	
Разом по місту						

Додаток 3. Рекомендований перелік зон та будівель ядра громадського центру міста

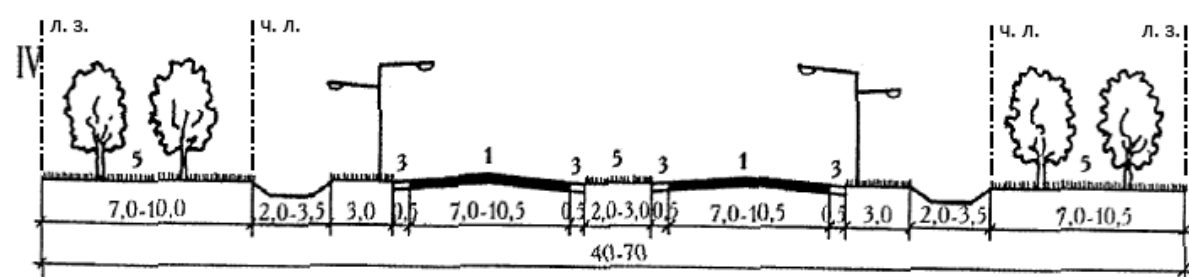
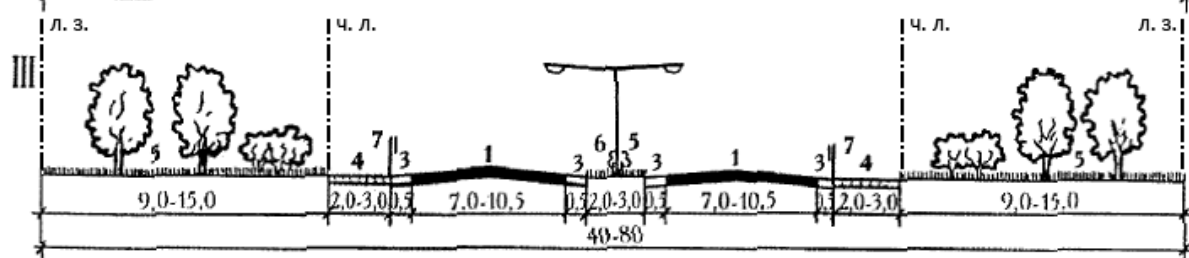
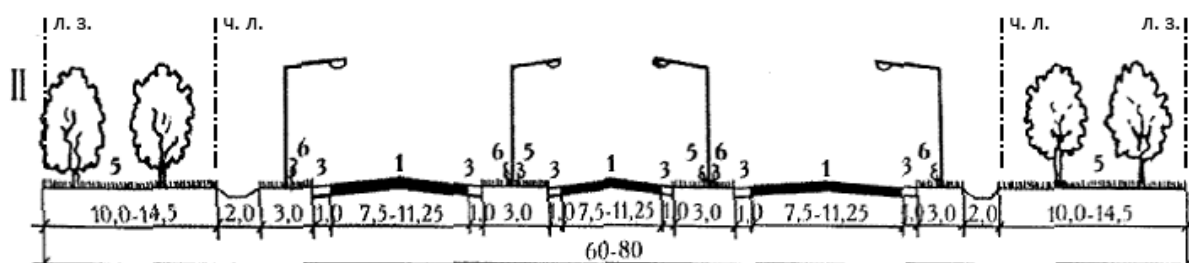
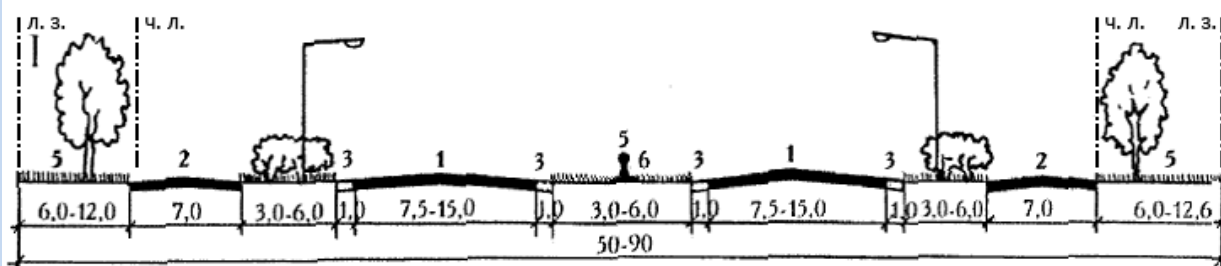
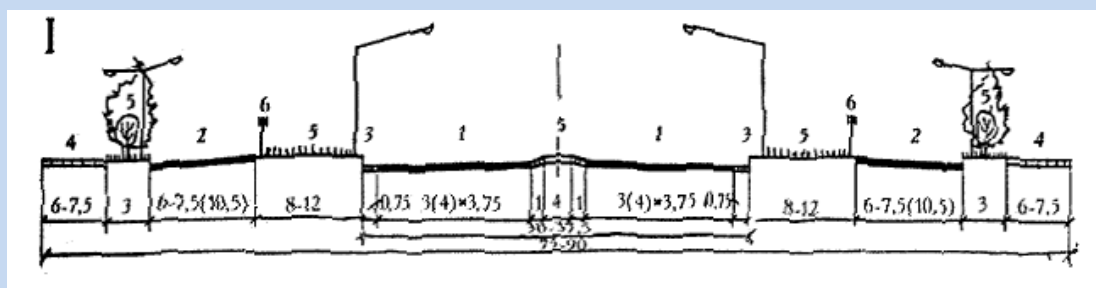
№№	Назва об'єкту	Орієнтовний будівельний об'єм на один об'єкт (тис. Куб. м) / орієнтовна площа ділянки на один об'єкт (га)
1	2	3
Громадська адміністративна зона		
1.	Будинок Рад (відділи й управління виконкому міської та облрад)	3-4 / 0,1-0,3
2.	Будинок судових закладів (міський суд, прокуратура, адвокатура, держнотаріат)	8 / 0,1-0,3
3.	Будинок силових установ (міські відділення МВС, СБУ, СНС, військомату)	4-5 / 0,1-0,3
4.	Палаци новоодружених і новонароджених (разом з архівами міського відділення ЗАГСу)	6-8 / 0,5
5.	Міський архів	3 / 0,1-0,3
6.	Будинок зв'язку (міськпошта й міськтелеграф, АТС, міські установи масмедіа: радіо, телебачення, реклама)	30 / 0,5-1,0
7.	Готельний комплекс на 250-500 місць	15-20 / 0,5-1,0
Сакральна зона		
1.	Міський кафедральний собор (окремо – парафіяльні церкви у складі районів міста)	25 / 1,5-2
2.	Резиденція церковного ієрарха	1-2 / 0,5
3.	Комплекс недільних шкіл та духовних навчальних закладів	5-10 / 1
4.	Спеціалізований трапезно-готельний комплекс	5-10 / 0,5
Громадська культурна зона		
1.	Міські краєзнавчий та художній музеї з бібліотеками й архівами	25+30 / 0,5-1
2.	Центральний виставковий комплекс з художньо-промисловими майстернями та експозиційними залами й павільйонами	35+25 / 1
3.	Центральний будинок дитячої творчості з бібліотекою (дитячий культурний центр)	3 / 0,3-0,5
4.	Клубний комплекс (міський культурний центр) з універсальними залами різної місткості	40 / 1,2-1,7
5.	Театри і концертні зали (філармонічний, органної музики тощо) на 500-800 місць	10-20 / 1, 2-1,7

1	2	3
Торговельна зона		
1.	Комплекси торговельних центрів: гіпермаркетів, супермаркетів тощо.	25-30 / 1-2
2.	Спеціалізовані комплекси побутового обслуговування (салони моди, краси, шейпінгу, 17лаузула тощо)	5-10 / 0,5-1,5
3.	Торговельно-виставкові павільйони	10-30 / 0,5-1,5
4.	Критий ринок	50 / 1,5-2
5.	Спеціалізовані комплекси громадського харчування (ресторани, кафе, кондитерські, піццерії тощо)	1,5 – 3 / 0,1-0,3
Ділова зона		
1.	Банківські та інші фінансові установи	2 – 4 / 0,1-0,2
2.	Міська товарна біржа	4-5 / 0,3
3.	Автосалони та інші виставкові ділові комплекси	5-10 / 0,5-1
4.	Офіси й представництва фірм, фондів тощо	10-20 / 0,1-0,3
5.	Приватні готельні комплекси різної місткості (на 50-100-200-500 місць)	10-30 / 0,3-0,5
Зона громадських видовищ та атракціонів		
1.	Кіноконцертні зали	20-30 / 0,7- 1,5
2.	Цирк на 2000 місць	30 / 0,7-1,5
3.	Спеціалізований молодіжний клубний комплекс (молодіжний культурний центр) 3 барами, дискотекою, кафе тощо	30 / 1
4.	Боулінг-центри, більярдні, зали електронних ігор, казино, нічні клуби, акварени тощо	10-20 / 0,5-1
Спортивна зона		
1.	Універсальні й спеціалізовані спортзали і споруди	25-50 / разом –0, 2 га на 1 тис. населення міста
2.	Спортивно-оздоровчі заклади різної спеціалізації	1-2 / 0,1-0,3

Примітки:

1. Поданий перелік зон та об'єктів може уточнюватися та доповнюватися за погодженням з керівником проекту.
2. В разі доцільності масштабного укрупнення припустиме блокування будинків і споруд у складі окремих загальноміських функціональних зон.
3. До меж головних зон загальноміського центру повинні обов'язково долучатися житлові будинки (квартали) й комплекси.

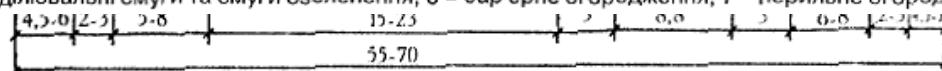
Додаток 4. Поперечні профілі міських магістралей, вулиць та проїздів

Магістральні дороги:
I, II – безперервного руху; III, IV – регульованого руху.

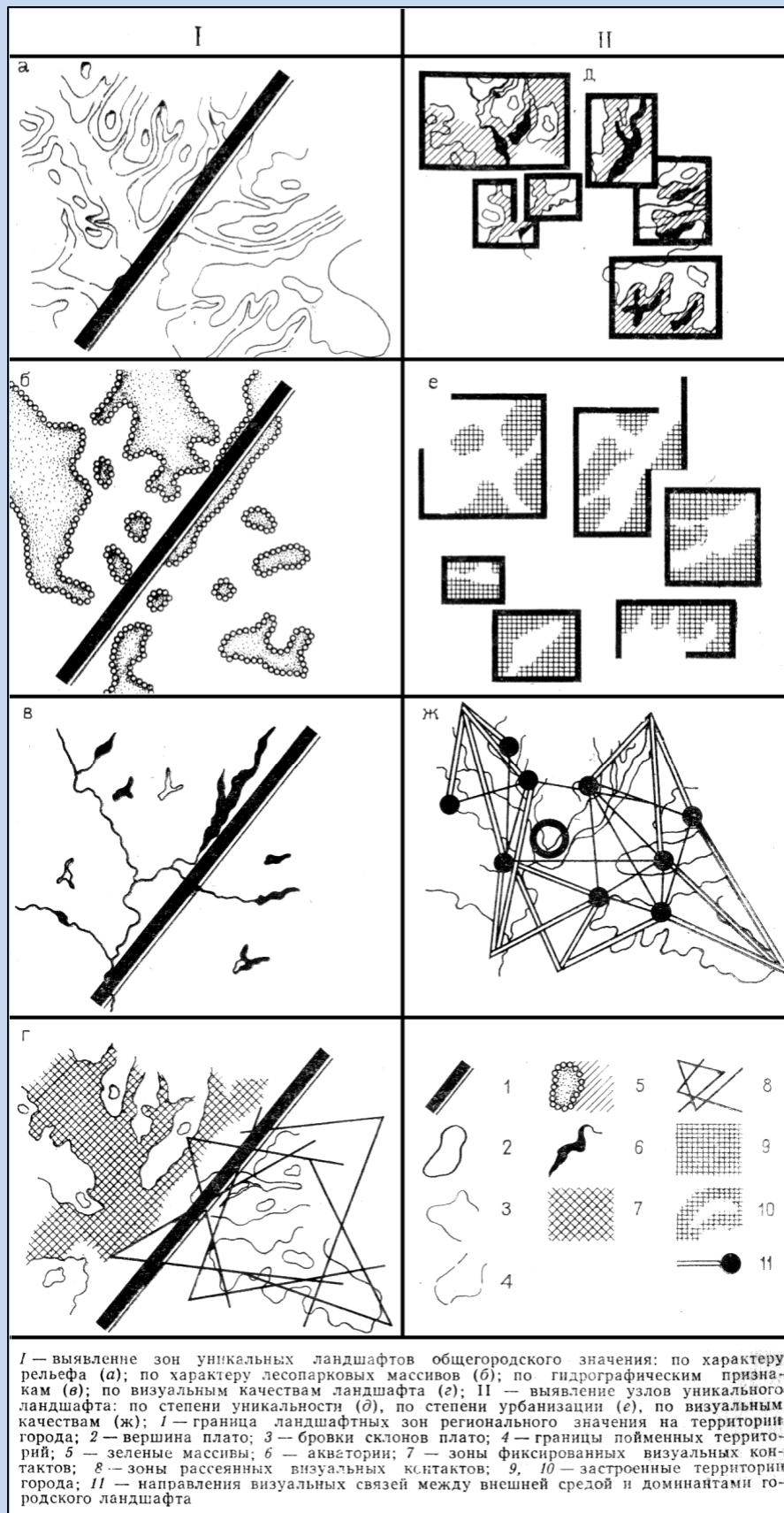
На даних рисунках і далі:

1 – основна проїзна частина; 2 – місцеві (бічні) проїзди; 3 – запобіжні та крайові смуги; 4 – тротуари;
5 – розділювальні смуги та смуги озеленення; 6 – бар'єрне огороження; 7 – перильне огороження.

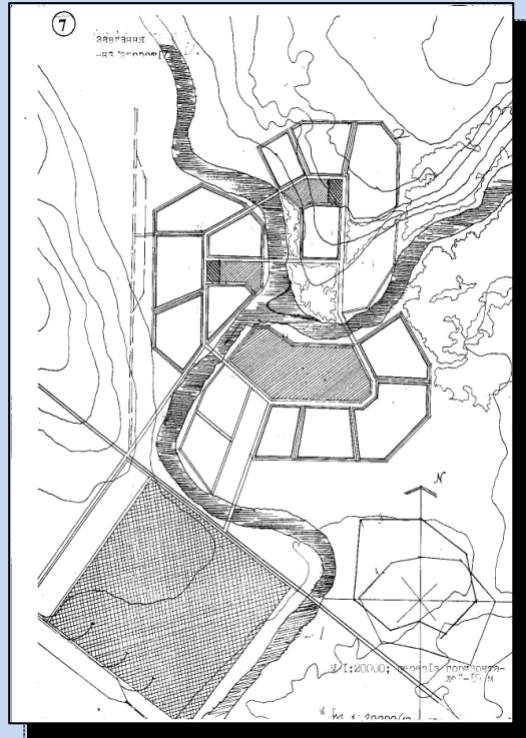
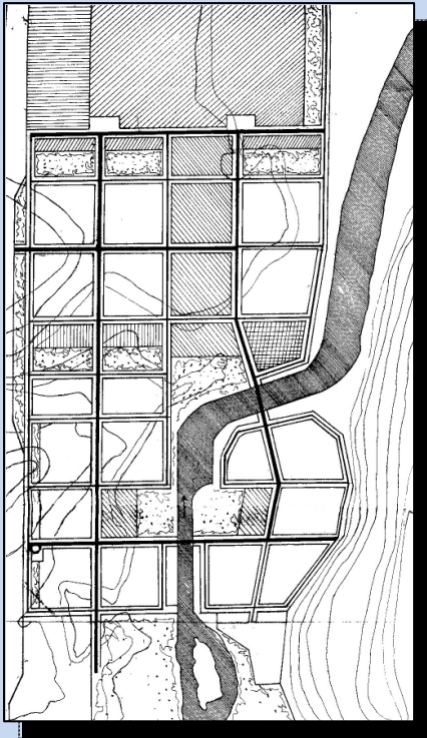
Магістральні вулиці районного значення:
I – без трамвая; II – з трамваем

Додаток 5. Диференціація природного ландшафту за естетичними ознаками (На прикладі ситуації м. Харкова)

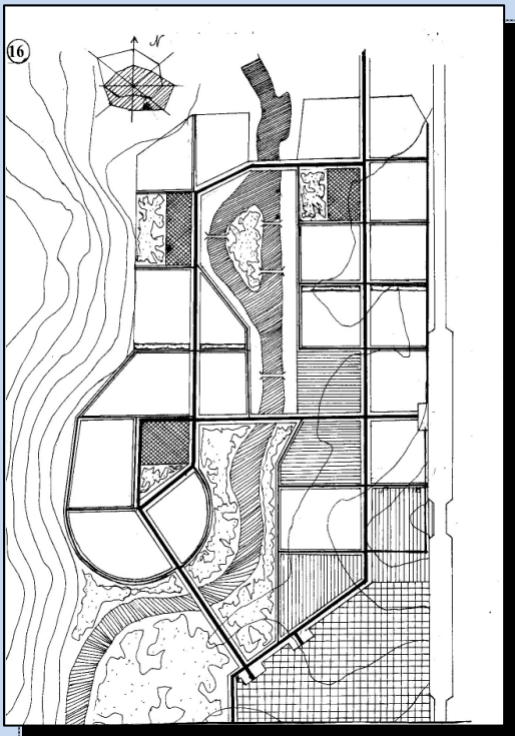

Додаток 6. Рекомендовані варіанти оптимального вирішення архітектурно-планувальної структури міста (2, 3, 4 житлових райони)

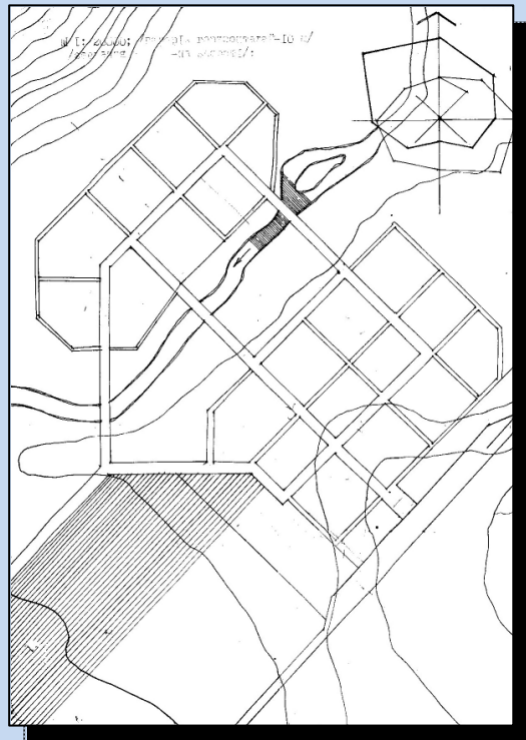
Три житлових райони

Чотири житлових райони

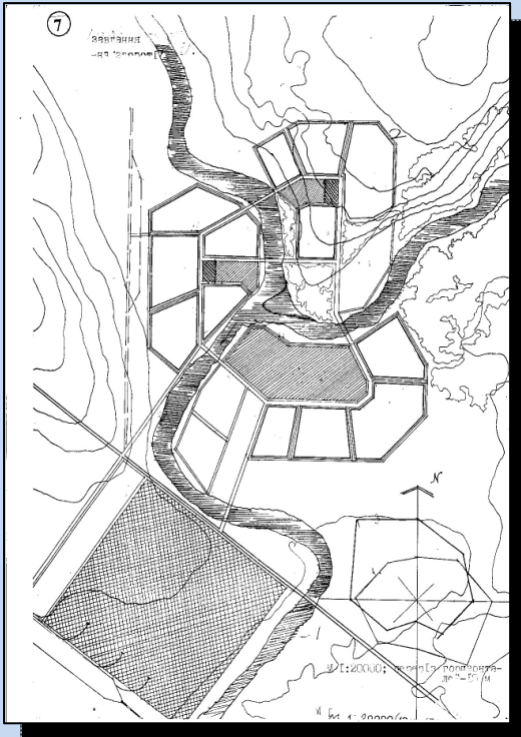
Два житлових райони

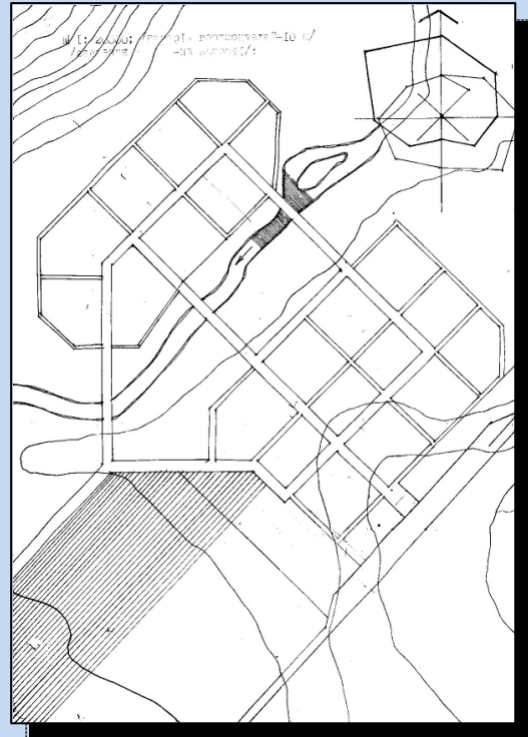
Додаток 7.

Рекомендовані варіанти оптимального вирішення транспортного планувального каркасу міста

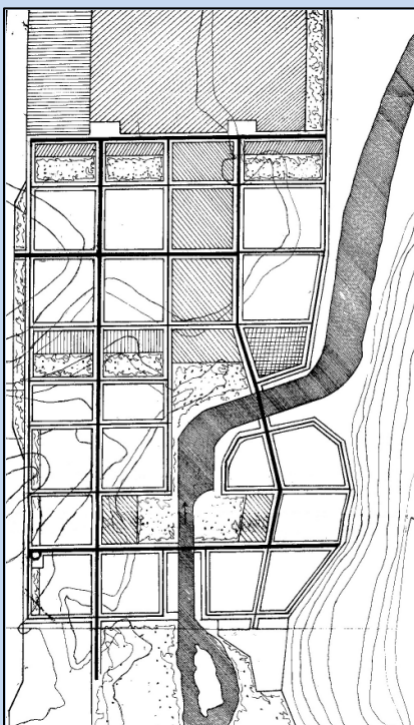
Подвійне кільце

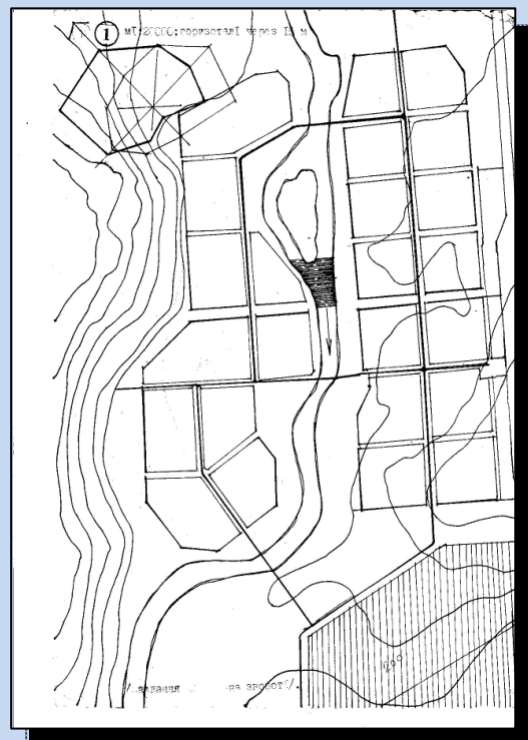
Кільце та діаметр

Кільце та два діаметри

«Вісімка»

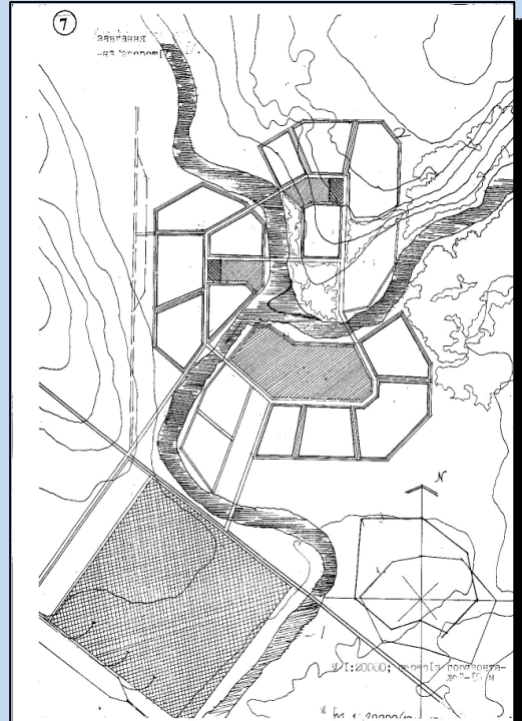

Додаток 8. Рекомендовані варіанти оптимального розміщення ядра загальноміського центру у складі планувальної структури міста

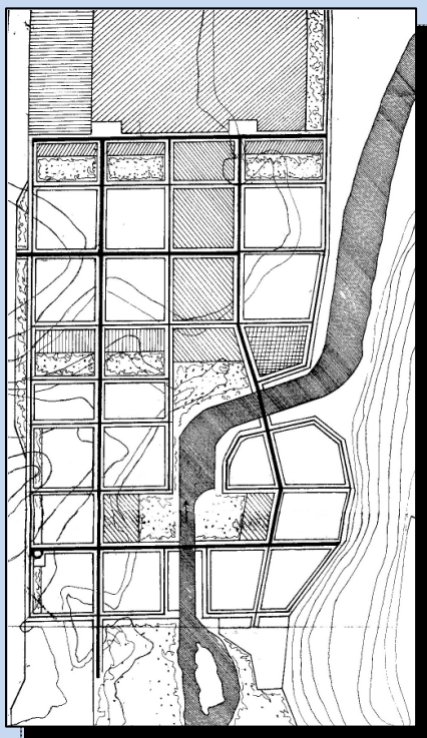
Ядро центру
на стику двох житлових районів

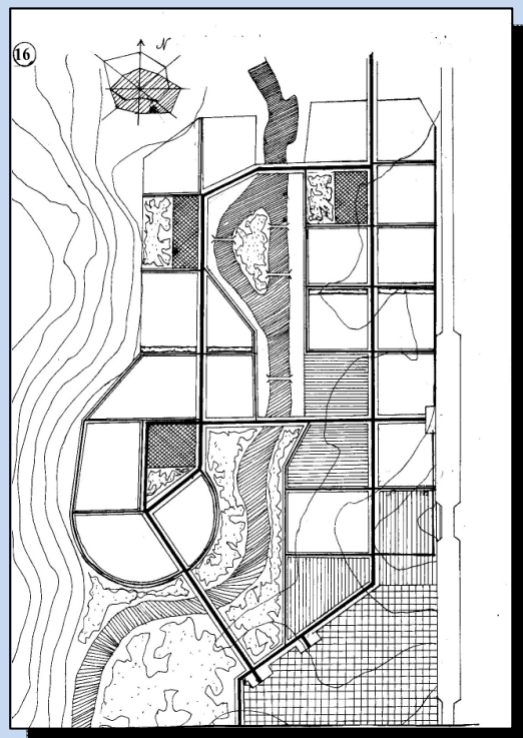
Ядро центру збігається з
центром житлового району

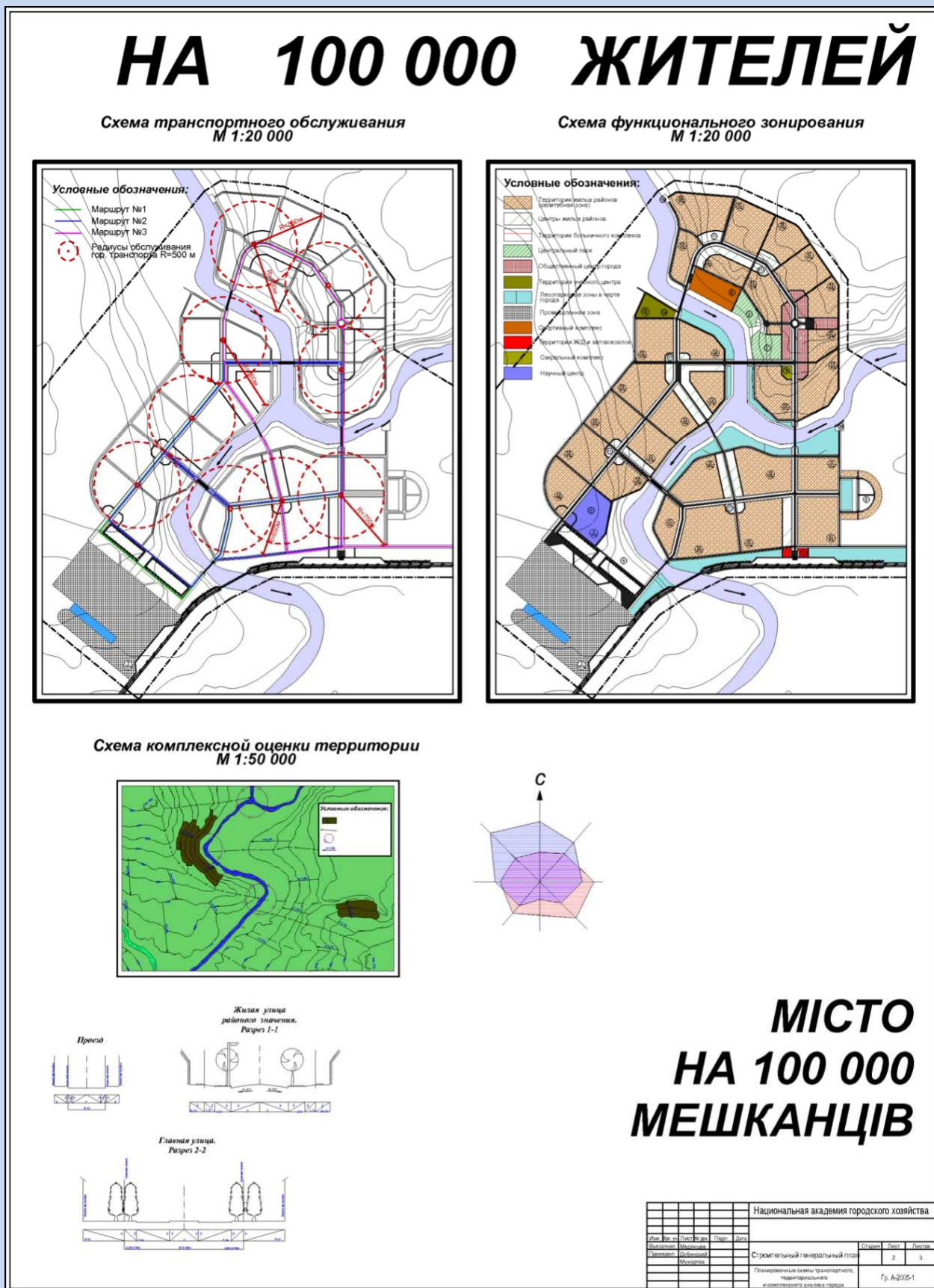
Ядро центру є продовженням
ландшафтної домінанти

Ядро центру протиставлене
ландшафтній домінанті

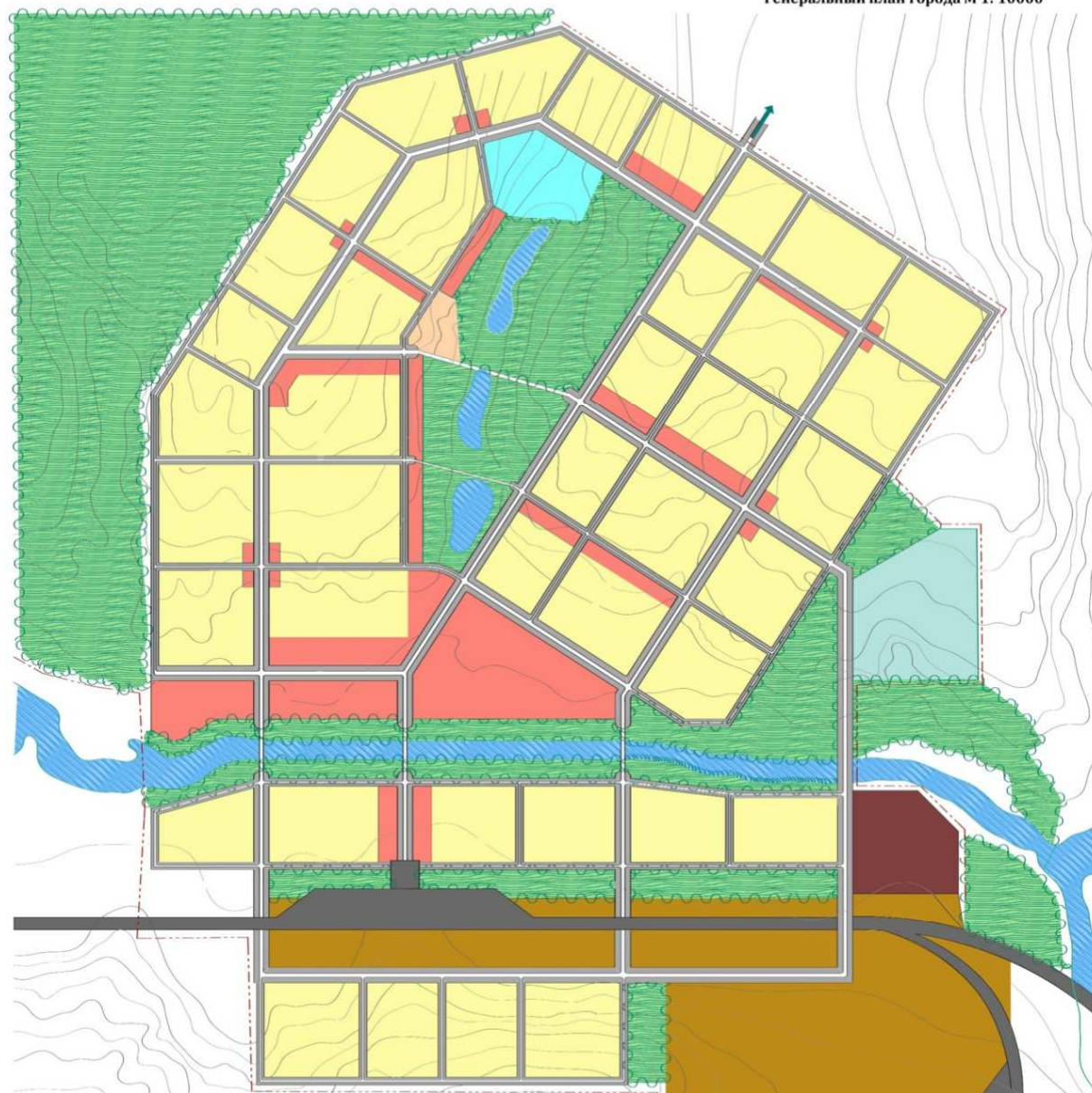
Додаток 9. Приклади композиційного подання комплексу архітектурної графіки проекту «Місто на 100 тис. мешканців»

Город на 100 тыс. жителей

Генеральный план города М 1: 10000

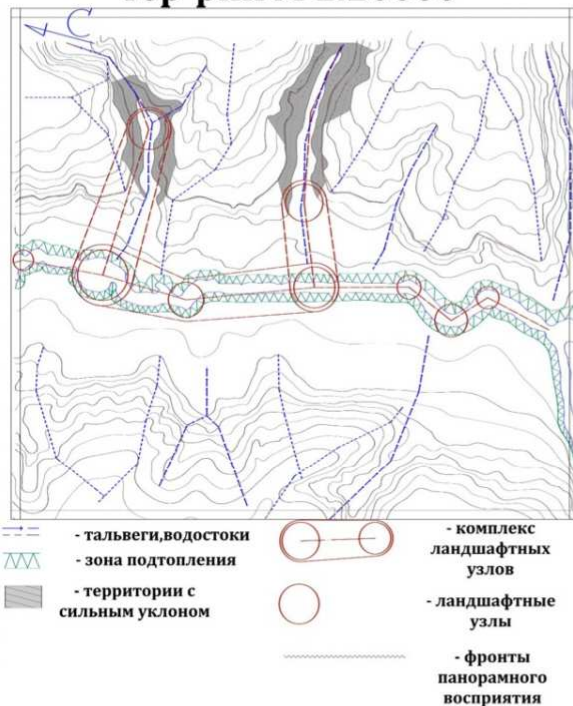
Экспликация к генплану

	- селитебная территория		- спортивный комплекс
	- общегородской и районные центры		- больничный комплекс
	- промышленно-складская территория		- сакральный комплекс
	- учебный центр		- парковая и лесопарковая зона

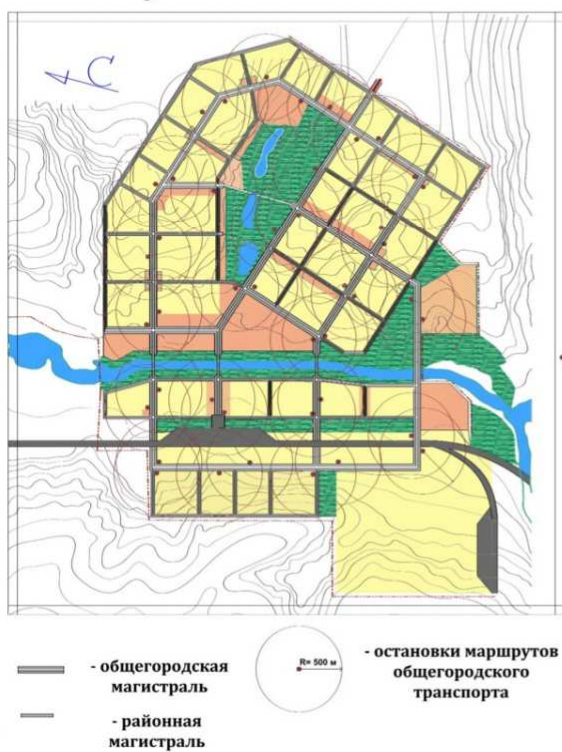
ТЭП

Плотность жилого фонда - 27%
 Количество населения - 100000 чел
 Протяженность магистралей - 275 км
 Плотность жилого фонда нос - 12 м²
 Длина магистралей - 30,2 км²

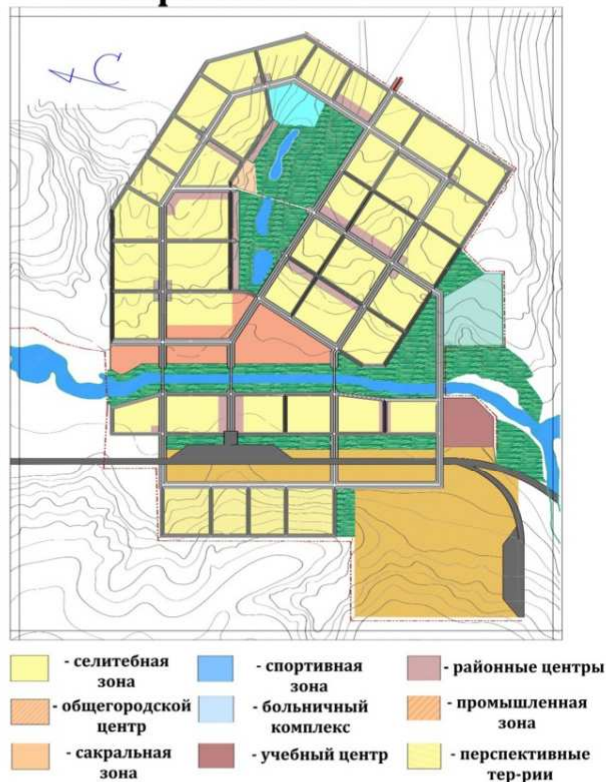
**Схема комплексной оценки
тер-рии М 1:20000**

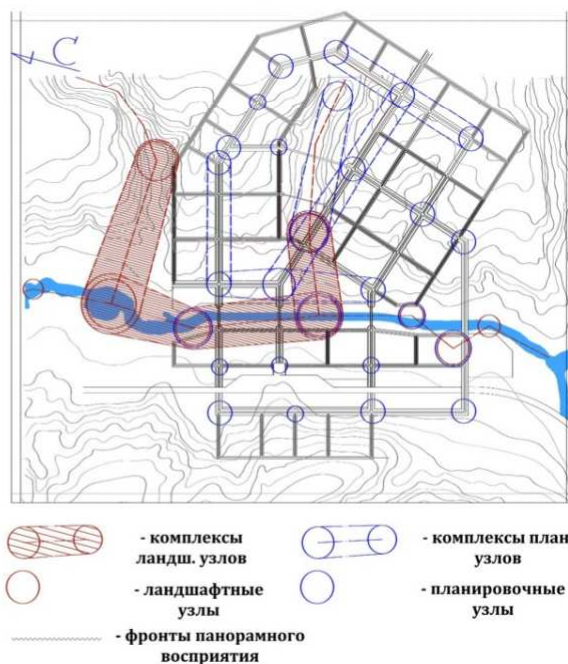
**Схема транспортного и КБ
обслуживания М 1:20000**

**Схема функционального
зонирования М 1:20000**

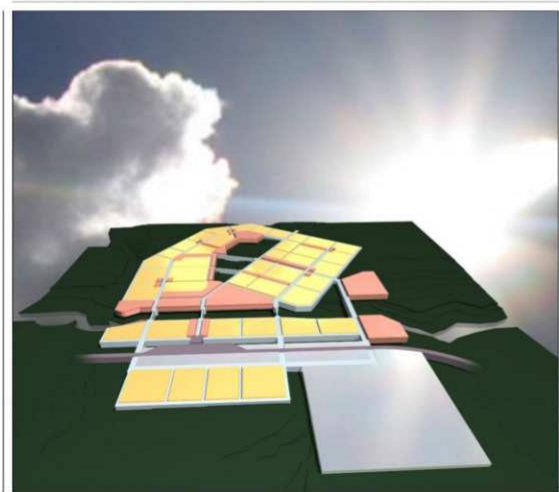

**Схема планировочной и
пространственной
композиции М 1:20000**

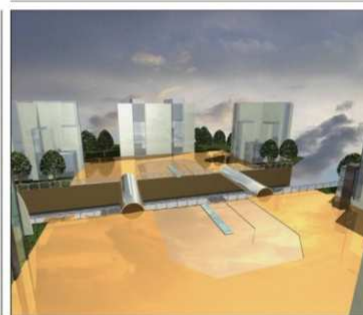

1. Часовня
2. ЗАГС
3. Гостиница
4. Мерия
5. Селитьба
6. Здание суда
7. Природоведческий музей
8. Архив
9. Цирк
10. Гостиница при цирке
11. Галерея
12. Театр
13. Клуб
14. Торгово-развлекательный центр

Визуализация города

Визуализация центра

Название проекта	Город на 100 тыс. жителей
Выполнила:	студ. группы А-43 Субрис Марина
Проверил:	Мухортов Н.Л.

Рекомендована література:

Основна:

1. Алфёров И. А., Антонов В. Л., Любарский Р. Э. Формирование городской среды. – М: СИ, 1977.
2. Антонов В. Л.
3. Бочаров Ю. П., Кудрявцев О. К. Планировочная структура современного города. – М.: СИ, 1972.
4. Груза И. Теория города. – М.: СИ, 1972.
5. Косицкий А. В. Урбанистика. – Харьков: 1971.
6. Моисеев Ю. М., Шишко В. Т. Общественные центры. – М.: ВШ, 1987.
7. Основы советского градостроительства в 4-х томах. – М.: СИ, 1971-1972.
8. Островский В. Современное градостроительство. – М.: СИ, 1979.
9. Пронин Е. С. Формирование городских центров. – М.: СИ, 1983.
10. И. М. Смоляр. Генеральные планы новых городов. – М.: СИ, 1973.
11. Фомин, З. Н. Яргина и др. Основы теории градостроительства. – М.: СИ, 1986.

Довідкова:

1. ДБН 360-92**. Містобудування. Планування й забудова міських і сільських поселень. – К.: 1992.
2. Справочник проектировщика. Градостроительство. – М.: Стройиздат,

Навчальне видання

ДУБИНСЬКИЙ Володимир Петрович,
ХЕСІН Вадим Олександрович,
МУХОРТОВ Миколай Львович ,
ШУШЛЯКОВА Ольга Сергіївна ,
АМЕЛЬЧЕНКО Роман Віталійович

Методичні вказівки до курсового проекту «Місто на 100 тисяч мешканців» з навчальної дисципліни «Архітектурне проектування» (VII семестр) (для студентів 4 курсу професійного напрямку 1201(6.060102) - «Архітектура»)

Відповідальний за випуск *В. П. Дубинський*
Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2009, поз.49М

Підп. до друку 12.06.09
Друк на ризографі.
Зам.№

Формат 60x84/1/16
Ум. друк. арк. 1,5
Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:
Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК №731
від 19.12.2001

